

Вважаємо, що лекція-бесіда в основному знижує активність процесу навчання, оскільки обсяг викладеного навчального матеріалу скорочується, увага викладача переключається на невелику частину студентів, а решта витрачають свій лекційний час на інші цілі, які не завжди мають відношення до процесу навчання. Більш ефективним може бути псевдодіалог, коли викладач задає аудиторії питання, які не передбачають відповіді зі сторони студентів. Такі питання імітують індивідуальний діалог і є достатньо потужним засобом активізації розумової діяльності зі сприйняття навчальної інформації.

До лекцій, на яких використовують методи і прийоми активного навчання, відносять також лекцію-дискусію, лекцію-дослідження, лекцію-консультацію, лекцію — «прес-конференцію», відеолекцію, комп'ютерну лекцію.

При викладанні дисципліни «Управлінський облік» для студентів IV курсу спеціалізації «Облік і аудит в АПК» пропонується застосування звичайних лекцій та лекцій-дискусій. Зокрема, лекція-дискусія проводиться під час вивчення теми «Аналіз релевантності інформації для прийняття управлінських рішень». З числа найбільш підготовлених студентів обираються 3 групи (3—4 студенти), які готують основний програмний матеріал і презентують його на лекції. Решта студентів теж готуються до лекції за рекомендованими підручниками. Під час лекції проводяться дискусія з приводу проблемних питань теми (пошук альтернативних варіантів дій і вибір найбільш оптимальних; використання аналізу «витрати-обсяг-прибуток» у процесі прийняття рішень; аналіз типових варіантів альтернативних рішень: виробляти чи купувати, прийняття або відмова від спеціального замовлення, припинення діяльності неприбуткового сегмента; прийняття рішення щодо ціноутворення). Вивчення цієї теми саме таким чином спонукає студентів до аналізу рівня своєї підготовки, оскільки вміння вибирати певний варіант рішення та переконувати опонентів у його правильності потребує неабияких знань та умінь.

Отже, незаперечним є той факт, що в сучасних умовах реформування вищої освіти в Україні традиційні форми відносин викладач-студент не завжди є ефективними. Можливість і необхідність застосування тих чи інших форм активних методів навчання залежить від специфіки дисципліни, рівня підготовленості студентів та викладача.

ЛІДІЯ СЛЮСАРЧУК, канд. екон. наук, проф.
(Національний авіаційний університет)

ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «КАЛЬКУЛЮВАННЯ ПРОДУКЦІЇ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ»

Основні галузі сільськогосподарського виробництва — рослинництво і тваринництво. На рахунку 23 «Виробництво» відображаються затрати на виробництво сільськогосподарської продукції. За такого групування затрат виникає багато проблем в застосуванні методів обліку сільськогосподарської продукції. Затрати на виробництво продукції повинні формуватися за центрами відповідальності та об'єктами обліку, планування та калькулювання собівартості продукції. Центрами відповідальності виступають внутрішньогосподарські підрозділи. Аналітичний облік по рахунку 23 «Виробництво» повинен здійснюватися за видами виробництв, за статтями витрат, за видами та групами продукції, що виробляється.

В агропромисловому комплексі необхідно розрізняти об'єкти калькуляції в рослинництві, тваринництві і переробній промисловості. Об'єкти калькуляції повинні походити від однорідного за характером виробництва. В сільському господарстві для обчислення собівартості продукції часто застосовують, крім натуральних показників умовні калькуляційні одиниці. В цьому випадку, весь асортимент виготовленої продукції за допомогою перевідних коефіцієнтів зводиться до одного виду, умовно прийнятого за одиницю. Застосування умовних одиниць значно спрощує калькулювання собівартості сільськогосподарської продукції.

Важлива особливість виробничого процесу рослинництва полягає в тому, що він не закінчується календарним роком. Тому затрати рослинництва необхідно поділити на затрати минулих років під урожай поточного року і затрати під урожай майбутніх років. Організація обліку затрат повинна ґрунтуватися на планових сівозмінах. Однак, внаслідок стихійних лих можливі зміни, а, отже, об'єкт затрат змінюється, що ускладнить збір затрат за видами продукції. Тому, краще здійснювати облік затрат під урожай майбутніх років на окремому субрахунку.

Етапами калькулювання продукції рослинництва є: а) розподіл затрат виробництва, які припадають на продукцію, що калькулюється і незавершеним виробництвом; б) визначення кількості основної, сполученої і побічної продукції; в) визначення собівартості одиниці продукції. Витрати на обробіток площ, на яких повністю загинув урожай внаслідок стихійного лиха, списується як надзвичайні втрати. Існують різні методи визначення

собівартості одиниць продукції в рослинництві: метод прямого розрахунку, пропорційно до коефіцієнтів або пропорційно до планової собівартості, ціни реалізації, умовних одиниць, пропорційно до площ, на яких посаджено культуру. Для багаторічних трав, сіножатей, культурних пасовищ, розподіл затрат минулих періодів здійснюється кількісним методом, за основу приймаються роки терміну експлуатації посівів та затрати поточного періоду.

Об'єктами калькуляції в тваринництві є основні види продукції, яку отримуємо від основного стада, приріст і приплід. Побічну продукцію оприбутковують за цінами можливої реалізації. Вартість тварин, що загинули внаслідок стихійного лиха, списують за рахунок надзвичайних витрат. Вартість тварин, які загинули з інших причин (крім віднесених на винних осіб) відображається в складі затрат на утримання відповідної групи тварин.

Методами визначення собівартості одиниці продукції в тваринництві є: метод прямого розрахунку, пропорційно коефіцієнтів або пропорційно планової собівартості і ціни реалізації.

Собівартість основної продукції визначають з усієї суми затрат, віднесеної на дану групу тварин, за винятком вартості побічної продукції. При цьому, собівартість вирощування племінних тварин визначають на основі даних роздільного обліку затрат на вирощування цих тварин і собівартості приплоду. Вартість загиблого молодняка — в оцінці, що склалася на початок звітнього періоду. Вартість загиблої дорослої птиці, звірів, кролів і бджіл відносять на виробничі затрати по видах і групах тварин.

Калькулювання продукції звірівництва здійснюється за напрямими в залежності від мети утримання звірів. Калькуляційними одиницями є: привіс, приплід і шкурки. За Методичними рекомендаціями з планування, обліку та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств собівартість приплоду визначається в розмірі 50 % планової собівартості на час відлучення. При відлученнях приплід дооцінюється ще на 50 %. Молодняк звірів після відлучення

дооцінюється, виходячи з середніх затрат на утримання однієї голови за один день та кількості кормо-днів. Для використання запропонованого розрахунку необхідно розробити показник планової собівартості, що ускладнює обліковий процес. На нашу думку, до калькулювання звірівництва необхідно застосовувати інший підхід. Затрати на утримання основного стада, за вирахуванням побічної продукції і загиблих, ділити на кількість утримуваних го-

лів. Отримаємо фактичну собівартість однієї голови. Запропонований спосіб необхідно використовувати, якщо калькуляційною одиницею є шкурка, яку оцінюємо за собівартістю однієї голови. Приклад необхідно оцінювати за середньою собівартістю одного кілограма привісу помноженого на вагу однієї голови на час відлучення. Середня собівартість привісу живої ваги розраховується шляхом ділення затрат на утримання основного стада на вагу привісу стада за рік за вирахуванням побічної продукції, ваги загиблих і реалізованих звірів.

Для розрахунку фактичної виробничої собівартості продукції сільського господарства необхідно, крім прямих затрат, включати до розрахунків і суму загальновиробничих затрат. Загальновиробничі затрати в Методичних рекомендаціях не поділяються на постійні і змінні. Загальновиробничі затрати, на нашу думку, можна поділити на змінні і постійні, особливо в тваринництві. Однак, методи калькулювання у тваринництві досить складні, тому краще до розподілу загальновиробничих затрат застосовувати єдиний підхід.

В тваринництві незавершене виробництво найкраще розраховувати інвентаризаційним методом. Оцінку до незавершеного виробництва можна застосовувати за методом фактичної собівартості, суцільної ідентифікації, ФІФО і середньозваженої.

Отже, методи калькулювання продукції в сільському господарстві повинні ґрунтуватися на єдиних технологічних процесах. Методологія калькулювання продукції рослинництва полягає в розмежуванні прямих затрат між основною, супутньою і побічною продукцією, в їх межах між видами продукції і незавершеним виробництвом. Відходи вираховуються із загальної суми затрат і оприбутковуються за собівартістю або цінами продажу. Запропонований спосіб дозволяє здійснювати розрахунок собівартості калькуляційної одиниці без додаткового навантаження. Методологія калькулювання продукції тваринництва ґрунтується на розмежуванні затрат віднесених на групу тварин, за винятком вартості побічної продукції і браку, який виник через винних осіб. Вартість браку — загиблого молодняка тварин оцінюється за оцінкою, що склалася на початок звітного року. Вартість загиблої дорослої птиці, звірів, кролів і бджіл оцінюється за фактичною собівартістю. Така пропозиція дозволить розрахувати сукупну собівартість продукції, а в її межах вартість калькуляційних одиниць.

ЛЮДМИЛА СЛЮСАРЧУК, доц.
(Національний авіаційний університет)